

การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมอาสาสมัครสาธารณสุข เรือนจำ (อสรจ.) ในโครงการราชทัณฑ์ปันสุข ทำความดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ปี 2562-2564

THE DEVELOPMENT OF TRAINING CURRICULUM FOR PRISON HEALTH VOLUNTEERS (PHV) IN “THE ROYAL GOOD HEALTH GOOD HEART PROJECT”, YEAR 2019-2021

สมภพ อัจชนะศึก

นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการพิเศษ

Sompop Ardchanasuk

Specialist Public Health Technical Officer, Senior Professional Level

วชิราพรรณ มุสิกกา

นักวิชาการสาธารณสุขปฏิบัติการ

Wachiraphan Musika

Practical Public Health Technical Officer, Practitioner Level

ปิยะณัฐ นามชู

นักวิชาการสาธารณสุขปฏิบัติการ

Piyanat Namchu

Practical Public Health Technical Officer, Practitioner Level

Primary Health Care Division, Department of Health Service Support

บทคัดย่อ

การศึกษาการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) ในโครงการราชทัณฑ์ปันสุข ทำความดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ มีการดำเนินงานต่อเนื่อง 3 ปี ระหว่างปี 2562 - 2564 มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา บริบท สร้าง ออกแบบ ทดสอบใช้ และนำผลที่ได้มาปรับปรุงและประเมินผลหลักสูตรการฝึกอบรมอาสาสมัครสาธารณสุข เรือนจำ หรือ อสรจ. ซึ่งกรมสนับสนุนบริการสุขภาพเป็นแกนนำหลักในการจัดทำต้นแบบหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการสนับสนุนให้กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม ใช้ดำเนินงาน โดยมีกระบวนการศึกษา ได้แก่ การพัฒนาทีมงาน การวิเคราะห์นโยบายและเป้าหมายตามบทบาทภารกิจขององค์กร การทบทวนวรรณกรรม การกำหนดรูปแบบวิธีการ ดำเนินงาน การสร้าง ออกแบบ ทดสอบใช้ การร่วมฝึกอบรมตามหลักสูตร การบูรณาการติดตาม กำกับ และประเมินผล การแก้ไขปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะ และการรายงานผลการดำเนินงาน โดยใช้วิธีการศึกษาทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษา พบว่าเมื่อพิจารณาตามพันธกิจของกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ พบมีความสอดคล้องในด้านการพัฒนา และขับเคลื่อนการจัดการระบบสุขภาพภาคประชาชน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคีเครือข่าย ให้สามารถดูแล สุขภาพตนเอง และเข้ามามีส่วนร่วมจัดการระบบสุขภาพ ซึ่งในการดำเนินงานครั้งนี้ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ ได้รับมอบหมาย ให้เป็นแกนนำในการประสานงานกับกรมวิชาการ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม และหน่วยงาน ภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง จัดทำและพัฒนาต้นแบบชุดสื่อการเรียนการสอนตามหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการ ราชทัณฑ์ ปันสุข ทำความ ดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ได้แก่ 1) คู่มือครูฝึก อสรจ. 2) หลักสูตรฝึกอบรม อสรจ. 3) สื่อการเรียน การสอน อสรจ. และ 4) VDO สื่อช่วยสอนการฝึกอบรม อสรจ. สนับสนุนให้กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม และหน่วยงาน ภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ใช้พัฒนาครูฝึก อสรจ. และฝึกอบรม อสรจ. ในเรือนจำ อีกทั้ง กำหนดเป็นตัวชี้วัดการตรวจราชการ กระทรวงสาธารณสุข ประจำปี 2564 มีการติดตาม กำกับ และประเมินผลเครือข่ายบริการสุขภาพในการสนับสนุน การดำเนินงานของเรือนจำ ครอบคลุมเรือนจำ 132 แห่ง พบมีสัดส่วน อสรจ. ต่อผู้ต้องขัง ตามเกณฑ์ (ไม่น้อยกว่า 1 : 50) รวม 129 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 97.73

ข้อเสนอแนะ การประสานงานกับภาคีเครือข่าย, กฎระเบียบและข้อจำกัดของเรือนจำ, ลักษณะเฉพาะตาม บริบทแต่ละเรือนจำ, ระบบนิเทศ ติดตาม กำกับและประเมินผลแยกส่วนหน่วยงาน ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย กำหนดหน่วยรับผิดชอบที่ชัดเจน, ปรับกระบวนการสอดคล้องกับกฎระเบียบเรือนจำ, ปรับหลักสูตรรองรับบริบทแต่ละเรือนจำ และบูรณาการการนิเทศ ติดตาม กำกับและประเมินผลการตรวจราชการกระทรวงสาธารณสุข

คำสำคัญ: โครงการราชทัณฑ์ปันสุข ทำความ ดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์, อาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสจร.), การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม, การประเมินหลักสูตร

Abstract

A study was conducted to develop the training curriculum for Prison Health Volunteers (PHV) in “The Royal Good Health Good Heart Project”, which operated continuously for 3 years from 2019 to 2021. The objective is to study the context, create, design, test and use the results to improve and evaluate the training curriculum for the PHV. The Department of Health Service Support was the lead in creating the PHV training curriculum prototype, encouraging the Department of Corrections on Ministry of Justice. This process included developing the team, analyzing policies and goals according to organizational roles, reviewing literature, designing operational methods, developing the training curriculum, participating in training, integrating operations, supervising, evaluating, innovating, addressing obstacles, providing recommendations, and reporting outcomes through both quantitative and qualitative methods.

The study found that when considering the mission of the Department of Health Service Support. It was found to be consistent in developing and driving public health system management. with the participation of citizens and network partners to be able to take care of your own health and take part in managing the health system. In this operation Department of Health Service Support Has been assigned to be the leader in coordinating with the Academic Department. Under the Ministry of Public Health, the Department of Corrections on Ministry of Justice, and related agencies to create a model set of educational materials for the PHV training curriculum under “The Royal Good Health Good Heart Project”. These materials include: 1) The PHV trainer handbook, 2) The PHV training curriculum,

3) The PHV educational media set, and 4) The PHV training video. These resources were provided to the Department of Corrections and related agencies to facilitate the development of PHV trainers and conduct PHV. Furthermore, it was established as an indicator for the Ministry of Public Health's inspection in 2021, with monitoring, supervision, and evaluation covering 132 prisons. The study found that 129 prisons, accounting for 97.73%, met the standard ratio of PHVs to inmates (not less than 1:50).

Suggestions needed to be taken in coordinating with network partners, adhering to prison regulations and limitations, considering the unique contexts of each prison, and managing separate supervision and evaluation systems. Policy recommendations included clearly defining responsible organizations, adjusting processes to comply with prison regulations, tailoring the curriculum to the context of each prison, and integrate supervision, monitoring, and evaluation with the Ministry of Public Health's inspection process.

Keywords: “The Royal Good Health Good Heart Project”, Prison Health Volunteers (PHV), Training Curriculum Development, Course evaluation

บทนำ

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้แต่งตั้งคณะกรรมการโครงการราชทัณฑ์ปันสุขทำความ ดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2562 โดยมีพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าสุทิดา พัชรสุธาพิมลลักษณ พระบรมราชินี เป็นองค์ประธานที่ปรึกษา และมีสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชรมหาวัชรราชธิดา เป็นองค์ประธานกรรมการ (ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 138 ตอนพิเศษ 8 ง. หน้า 1-3.) โดยมีพระราชดำริว่า ทัดพลสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์เป็นโรงพยาบาลแห่งเดียวในสังกัดกระทรวงยุติธรรม ต้องให้บริการแก่ผู้ต้องขังในกรณีเจ็บไข้ได้ป่วยเป็นจำนวนมาก รวมทั้งในเรือนจำ/ทัณฑสถานทั่วประเทศยังขาดแคลนบุคลากร เครื่องมือแพทย์ และเวชภัณฑ์ การดูแลสุขภาพของผู้ต้องขังถือเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะให้ผู้ต้องขังป่วยเข้าถึงการรับการรักษาพยาบาลอย่างเท่าเทียมตามหลักมนุษยธรรม (กระทรวงยุติธรรม, 2563) และได้กำหนดสัญลักษณ์ของการทำงานโครงการ (รูปภาพที่ 1)

กระทรวงสาธารณสุข ได้ร่วมสนองพระราชดำริโครงการราชทัณฑ์ปันสุขทำความ ดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ตามคำสั่งกระทรวงสาธารณสุข ที่ 123/2564 แต่งตั้ง

คณะกรรมการพัฒนาระบบบริการสาธารณสุขสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ โครงการราชทัณฑ์ปันสุขทำความ ดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ กระทรวงสาธารณสุข ลงวันที่ 27 มกราคม 2564 โดยบูรณาการการพัฒนาระบบบริการสาธารณสุขสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ และแบ่งบทบาทหน้าที่ของกรมวิชาการในสังกัด แตกต่างกันไป ทั้งนี้ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบเป็นแกนหลักในการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ หรือ อสรจ. ในโครงการราชทัณฑ์ปันสุขทำความ ดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ (รูปภาพที่ 2) และมอบหมายให้กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน โดยให้คณะผู้ศึกษาดำเนินการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) ในโครงการราชทัณฑ์ปันสุข ทำความ ดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ โดยให้ดำเนินการพัฒนาด้านแบบชุดสื่อการเรียนการสอน อสรจ. เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานโครงการราชทัณฑ์ปันสุขทำความ ดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ต่อไป

รูปภาพที่ 1 สัญลักษณ์ โครงการราชทัณฑ์ปันสุขทำความ ดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์

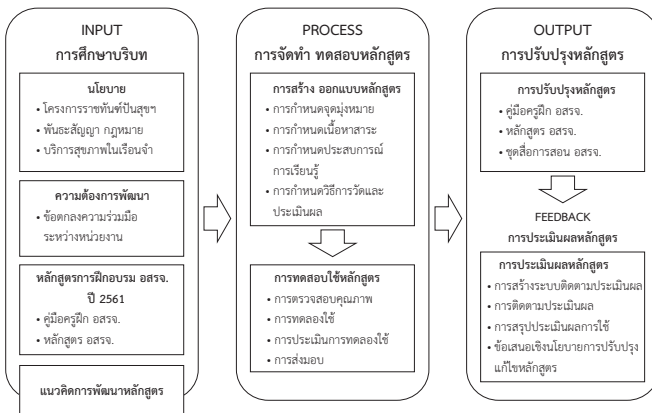
รูปภาพที่ 2 การแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของกรมวิชาการในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบริบทและความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการราชทัณฑ์ปันสุข ทำความดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. เพื่อสร้าง ออกแบบ และทดสอบใช้หลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการราชทัณฑ์ปันสุข ทำความดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์
3. เพื่อปรับปรุงและประเมินผลหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการราชทัณฑ์ ปันสุข ทำความดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์

กรอบแนวคิด

กำหนดกรอบแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ดังนี้ (รูปภาพที่ 3)

รูปภาพที่ 3 กรอบแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสจร.)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ศึกษาบริบทและความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการราชทัณฑ์ปันสุข ทำความดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ได้สร้าง ออกแบบ และทดสอบใช้หลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการราชทัณฑ์ปันสุข ทำความดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์
3. ได้ปรับปรุงและประเมินผลหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการราชทัณฑ์ ปันสุข ทำความ ดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์

วิธีการศึกษา

ได้แบ่งระยะเวลาการดำเนินงาน ดังนี้ ปีที่ 1 (ปีงบประมาณ 2562) การศึกษาบริบทและความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการราชทัณฑ์ปันสุข ทำความ ดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์, ปีที่ 2 (ปีงบประมาณ 2563) การสร้าง ออกแบบ และทดสอบใช้หลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการราชทัณฑ์ปันสุข ทำความดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และปีที่ 3 (ปีงบประมาณ 2564) การปรับปรุงและประเมินผลหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการราชทัณฑ์ ปันสุข ทำความ ดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ใช้กระบวนการเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จากการสรุปผลการตรวจราชการ โดยใช้ข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิและทุติยภูมิ การจัดประชุม การรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล แล้วนำมาแปลผลเชิงพรรณนา (Descriptive) โดยมีวิธีการศึกษาในแต่ละระยะ ดังนี้

1. วิธีการศึกษา ระยะที่ 1

ปีงบประมาณ 2562 เป็นช่วงของการศึกษาบริบทและความต้องการในการพัฒนาหลักสูตร การฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการราชทัณฑ์ปันสุข ทำความ ดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ได้แก่

1.1 นโยบาย โดยการศึกษาทบทวนจากเอกสารการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ของกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ และการเข้าร่วมการประชุมชี้แจงการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการ โดยคณะผู้จัดทำนำมาร่วมพิจารณา วิเคราะห์ และสังเคราะห์เป็นความสอดคล้องระหว่างภารกิจที่ได้รับมอบหมายกับภารกิจขององค์กร

1.2 ความต้องการพัฒนา โดยการศึกษาทบทวนจากเอกสารของหน่วยงานที่รับผิดชอบกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม รวมถึงองค์กรภาคีเครือข่าย และการเข้าร่วมการประชุมในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการ โดยคณะผู้จัดทำนำมาร่วมพิจารณา วิเคราะห์ และสังเคราะห์กำหนดความต้องการพัฒนาประกอบการจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรม

1.3 หลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ปี 2561 โดยการศึกษาทบทวน และวิเคราะห์จากหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ปี 2561 ของกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ

กระทรวงสาธารณสุข และกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม ที่มีอยู่เดิม โดยคณะผู้จัดทำนำมาร่วมพิจารณา วิเคราะห์ และสังเคราะห์เป็นข้อมูลประกอบการจัดทำหลักสูตร การฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการราชทัณฑ์ปันสุข ทำความดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์

1.4 แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร โดยการศึกษาทบทวน และวิเคราะห์จากแนวคิดการพัฒนาหลักสูตร และแนวคิด การพัฒนาที่เกี่ยวข้อง โดยคณะผู้จัดทำนำมาร่วมพิจารณา วิเคราะห์ และสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนา หลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการราชทัณฑ์ปันสุข ทำความดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์

2. วิธีการศึกษา ระยะที่ 2

ปีงบประมาณ 2563 เป็นช่วงของการสร้าง ออกแบบ และทดสอบใช้หลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการ ราชทัณฑ์ปันสุข ทำความ ดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ได้แก่

2.1 การสร้าง ออกแบบหลักสูตร โดยการประชุม ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การมอบหมายภารกิจตาม ความรับผิดชอบในแต่ละรายวิชาแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กับการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการ อาทิ กรมราชทัณฑ์ กรมวิชาการสังกัดกระทรวงสาธารณสุข และหน่วยงานภาคีเครือข่าย โดยคณะผู้จัดทำ นำมา ร่วมพิจารณา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ในการสร้าง ออกแบบหลักสูตร ในการพัฒนาภาพรวม และในประเด็น ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การกำหนดจุดมุ่งหมาย การกำหนด เนื้อหาสาระ การกำหนดประสบการณ์การเรียนรู้ และ การกำหนดวิธีการวัดและประเมินผล

2.2 การทดสอบใช้หลักสูตร

2.2.1 การตรวจสอบคุณภาพ โดยการประชุม ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การมอบหมายภารกิจตาม ความรับผิดชอบในแต่ละรายวิชาแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กับการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการ อาทิ กรมราชทัณฑ์ กรมวิชาการสังกัดกระทรวงสาธารณสุข และหน่วยงานภาคีเครือข่าย โดยคณะผู้จัดทำนำมา ร่วมพิจารณา วิเคราะห์ และสังเคราะห์เป็นข้อมูลให้แต่ละ หน่วยงานร่วมตรวจสอบคุณภาพ

2.2.2 การทดลองใช้ โดยจัดการฝึกอบรม วิทยากรครูฝึกและผู้แทนผู้ต้องขัง ร่วมดำเนินการ

โดยกรมราชทัณฑ์ กรมวิชาการสังกัดกระทรวงสาธารณสุข และหน่วยงานภาคีเครือข่าย การมอบหมายภารกิจตาม ความรับผิดชอบแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมรับผิดชอบ เป็นวิทยากรฝึกอบรมในแต่ละรายวิชา และคณะผู้จัดทำ ร่วมกำกับการทดลองใช้หลักสูตรในภาพรวม

2.2.3 การประเมินการทดลองใช้ โดยการประชุม ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และร่วมพิจารณาภารกิจตาม ความรับผิดชอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากกระบวนการ ฝึกอบรมวิทยากรครูฝึกและผู้แทนผู้ต้องขัง อาทิ กรมราชทัณฑ์ กรมวิชาการสังกัดกระทรวงสาธารณสุข และหน่วยงาน ภาคีเครือข่าย โดยคณะผู้จัดทำนำมาร่วมพิจารณา วิเคราะห์ และสังเคราะห์การประเมินการทดลองใช้หลักสูตรในภาพรวม

2.2.4 การส่งมอบ โดยการจัดส่งชุดหลักสูตร การฝึกอบรม อสรจ. ที่ได้ร่วมจัดทำ ส่งมอบให้กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม กรมวิชาการสังกัดกระทรวงสาธารณสุข และหน่วยงานภาคีเครือข่าย โดยคณะผู้จัดทำร่วมกำกับการส่งมอบหลักสูตร โดยบูรณาการกับกิจกรรมภาพรวม ตามแผนที่โครงการได้กำหนด

3. วิธีการศึกษา ระยะที่ 3

ปีงบประมาณ 2564 เป็นช่วงของการปรับปรุง และประเมินผลหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการ ราชทัณฑ์ปันสุข ทำความ ดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ได้แก่

3.1 การปรับปรุงหลักสูตร โดยการประชุมร่วมกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมพิจารณาจำแนกเป็นรายวิชา ที่หน่วยงานรับผิดชอบ ร่วมจัดกระบวนการเรียนการสอน ในการฝึกอบรมวิทยากรครูฝึกและผู้แทนผู้ต้องขัง จากขั้นตอน การทดสอบใช้หลักสูตร โดยคณะผู้จัดทำนำมาร่วมพิจารณา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ ปรับปรุงหลักสูตรในภาพรวม จัดทำเป็นชุดเอกสารหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการ ราชทัณฑ์ปันสุข ทำความ ดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์

3.2 การประเมินผลหลักสูตร โดยการประชุม ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กำหนดแนวทางการประเมิน ผลหลักสูตร ได้แก่ การสร้างระบบติดตามประเมินผล การติดตามประเมินผล และการสรุปประเมินผลการใช้ หลักสูตร โดยใช้กลไกการกำกับติดตามงานปกติ และ การตรวจราชการกรณีปกติของกระทรวงสาธารณสุข

โดยคณะผู้จัดทำร่วมพิจารณา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ เป็นข้อเสนอเชิงนโยบายการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการราชทัณฑ์ปันสุข ทำความดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์

ผลการศึกษา

การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการราชทัณฑ์ปันสุข ทำความ ดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ได้ใช้กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งการศึกษาทบทวนเอกสาร การประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การจัดการฝึกอบรม การติดตามประเมินผล การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์ข้อมูล มีผลการศึกษา ดังนี้

1. การศึกษาบริบทและความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการราชทัณฑ์ปันสุข ทำความดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์

1.1 นโยบาย ด้านนโยบายการสนับสนุนการดำเนินงาน พบว่า กระทรวงสาธารณสุข มีการสนับสนุนการดำเนินงาน โครงการราชทัณฑ์ปันสุข ทำความ ดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาระบบบริการสาธารณสุข สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ โครงการราชทัณฑ์ปันสุข ทำความดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ กระทรวงสาธารณสุข ลงวันที่ 27 มกราคม 2564 ตามคำสั่งกระทรวงสาธารณสุข ที่ 123/2564 แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาระบบบริการสาธารณสุขสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ โครงการราชทัณฑ์ปันสุขทำความดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ กระทรวงสาธารณสุข ลงวันที่ 27 มกราคม 2564 ด้านความสอดคล้องกับการกิจกรรมสนับสนุนบริการสุขภาพ จากภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ในการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการราชทัณฑ์ปันสุข ทำความ ดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ พบว่า มีความสอดคล้องกับการกิจของกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ ตามยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาและยกระดับการจัดการสุขภาพภาคประชาชน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน และเครือข่าย (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2562)

1.2 ความต้องการพัฒนา จากการเข้าร่วมการประชุมรับฟังการชี้แจงการดำเนินงานโครงการ พบว่า กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม มีความต้องการหลักสูตรฝึกอบรม อสรจ. ใหม่ ที่สอดคล้องกับการพัฒนา อสรจ. โดยหลักสูตรการฝึกอบรม

อสรจ. ปี พ.ศ. 2561 ที่มีอยู่เดิม ไม่สามารถสร้าง อสรจ. ให้มีจำนวนมากขึ้นเท่าที่ควร ขณะที่จำนวน อสรจ. ที่มีอยู่เดิม กลับมีจำนวนลดลง ด้วยเหตุที่ อสรจ. ทั้งหมดเป็นผู้ต้องขังชั้นดี จึงมีการพ้นโทษสูง ซึ่งในปี พ.ศ. 2561 มี อสรจ. จำนวน 7,250 คน จากจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำทั่วประเทศกว่า 2 แสนคน ในจำนวนเรือนจำที่มี (สัดส่วน อสรจ. ตามเกณฑ์ 1 คนต่อผู้ต้องขัง 50 คน) โดยในส่วนวิทยาการ อสรจ. ในสังกัดกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม ในปี 2562 มีวิทยาการครู ก. ทั้งสิ้นรวม 139 คน หากแต่มีภาระหน้าที่ ในด้านการจัดบริการสุขภาพแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ จึงไม่สามารถ มาพัฒนา อสรจ. ในแต่ละเรือนจำให้ได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด จึงจำเป็นต้องพัฒนาหลักสูตร อสรจ. ให้สามารถแก้ปัญหา ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

1.3 หลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ปี 2561 จาก การศึกษาทบทวนเอกสารหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ปี 2561 ของกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข และกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม (กรมสนับสนุน บริการสุขภาพ, 2561) พบว่าเป็นการพัฒนาจากหลักสูตร มาตรฐานการฝึกอบรมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำ หมู่บ้าน (อสม.) ของกระทรวงสาธารณสุข ปี 2550 ที่ใช้ ฝึกอบรมในประชาชนในชุมชนให้เป็น อสม. ซึ่งมีบริบท แตกต่างกัน อาทิ เรือนจำมีหลากหลายประเภท บางรายวิชา ไม่สอดคล้องกับลักษณะ บริบทและเงื่อนไขของเรือนจำ ในบางประเภท อีกทั้ง ไม่สามารถดำเนินการจัดการฝึกอบรม ได้สะดวก ด้วยเหตุของการมีข้อจำกัดเรื่องกฎระเบียบ และ แนวทางปฏิบัติที่เข้มงวดในการบริหารจัดการภายในเรือนจำ เป็นต้น

1.4 แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร คณะผู้จัดทำ ได้ศึกษาทบทวนเอกสารแนวคิดการพัฒนาหลักสูตร และแนวคิดการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง สรุปเป็นกรอบแนวคิด การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการราชทัณฑ์ ปันสุข ทำความ ดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ได้แก่ การศึกษา บริบท สร้าง ออกแบบ ทดสอบใช้ ปรับปรุง และประเมินผล หลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการราชทัณฑ์ ปันสุข ทำความ ดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ (ธารง บัวศรี, 2542, วิชัย ประสิทธิ์วิวัฒน์เวช, 2542, สัจจิต อุทรานันท์, 2530, ชาติชาย ม่วงปฐม, 2557)

2. การสร้าง และออกแบบหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการราชทัณฑ์ปันสุข ทำความดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์

โดยจัดการประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม กรมวิชาการในสังกัด กระทรวงสาธารณสุข ได้แก่ กรมอนามัย กรมควบคุมโรค กรมสุขภาพจิต และกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ รวมถึงสถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ เพื่อร่วมสร้าง และออกแบบหลักสูตร โดยร่วมพิจารณาประเด็นหลัก ในการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ การกำหนดจุดมุ่งหมาย การกำหนดเนื้อหาสาระ การกำหนดประสบการณ์ การเรียนรู้ และการกำหนดวิธีการวัดและประเมินผล โดยจัดทำเป็นหลักสูตรฝึกอบรม อสรจ. และคู่มือครูฝึก อสรจ. รวม 8 รายวิชา 25 ชั่วโมง (ภาคทฤษฎี 13 ชั่วโมง/ ภาคปฏิบัติ 12 ชั่วโมง) ตามแต่ละรายวิชาที่แต่ละ หน่วยงานรับผิดชอบ (รูปภาพที่ 4) โดยการเก็บรวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ ทั้งในประเด็นความครบถ้วน ของเอกสาร สื่อการเรียนการสอน ความสอดคล้องกับ เป้าหมายการพัฒนาหลักสูตร และได้จัดให้มีการร่วมประชุม กำกับ และติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

3. การทดสอบใช้หลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการราชทัณฑ์ ปันสุข ทำความ ดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์

3.1 การตรวจสอบคุณภาพ โดยจัดการประชุม หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พิจารณาประเด็นการตรวจสอบคุณภาพ หลักสูตร และร่วมมอบหมายภารกิจตามความรับผิดชอบ แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการทบทวนและตรวจสอบ คุณภาพของเนื้อหาแต่ละรายวิชา แผนการจัดการเรียนการสอน ตามหลักสูตร และภาพรวมของหลักสูตรให้สอดคล้องกัน ทั้งในหลักสูตรฝึกอบรม อสรจ. และคู่มือครูฝึก อสรจ. โดยกำหนดให้ใช้ช่องทางการสื่อสารผ่านระบบออนไลน์ ในกลุ่มไลน์ “สื่อราชทัณฑ์ปันสุข” และช่องทางสื่อสารออนไลน์ ส่วนบุคคล ทั้งไลน์ส่วนตัว และ E-mail ของคณะผู้จัดทำ เพื่อความสะดวกของการติดต่อสื่อสาร และได้มีการจัด ประชุมติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อสรุปผล การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ทั้งเป็นรายวิชา และในภาพรวมของหลักสูตร และร่วม ดำเนินการจัดทำเป็นชุดต้นแบบของหลักสูตรการฝึกอบรม ทั้งหลักสูตรฝึกอบรม อสรจ. และคู่มือครูฝึก อสรจ. ตามแต่ละรายวิชาที่แต่ละหน่วยงานรับผิดชอบ สำหรับ ใช้ในขั้นตอนการทดลองใช้ ต่อไป

เนื้อหาในหลักสูตร อสรจ.

หมวดวิชา	หน่วยงาน	เวลา(ชั่วโมง)	
		ทฤษฎี	ปฏิบัติ
๑. ส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม	กรมอนามัย	๓	๒
๒. การเฝ้าระวังป้องกัน ควบคุมโรคติดต่อและภัยสุขภาพที่เป็นปัญหาสำคัญ	กรมควบคุมโรค	๓	๒
๓. การปฐมพยาบาลฉุกเฉินและการกู้ชีพขั้นพื้นฐาน (Emergency First Aid and Basic Life Support Training Course)	สถาบันการแพทย์ ฉุกเฉินแห่งชาติ	๒	๓
๔. การดูแลผู้มีปัญหาสุขภาพจิต/จิตเวช และผู้ที่ใช้สารเสพติด	กรมสุขภาพจิต	๑	๒
๕. การสื่อสารและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านสุขภาพ	กรม สบส.	๑	๑
๖. การดูแลสุขภาพพื้นฐานในผู้ป่วยติดเตียง ผู้สูงอายุ และผู้พิการ	กรมอนามัย	๑	๑
๗. อนามัยแม่และเด็กเบื้องต้น	กรมอนามัย	๑	๑
๘. การบริหารจัดการตามบริบทพื้นที่	กรมราชทัณฑ์	๑	

รูปภาพที่ 4 การกำหนดรายวิชาและหน่วยงานรับผิดชอบ ในหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการราชทัณฑ์ปันสุข ทำความดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์

3.2 การทดลองใช้ โดยร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดให้มีการทดลองใช้หลักสูตร อสรจ. ทั้งหลักสูตร ฝึกอบรม อสรจ. และคู่มือครูฝึก อสรจ. รวม 8 รายวิชา 25 ชั่วโมง (ภาคทฤษฎี 13 ชั่วโมง/ภาคปฏิบัติ 12 ชั่วโมง) โดยการจัดการฝึกอบรมวิทยากรครูฝึก อสรจ. และ ฝึกอบรม อสรจ. เป็นระยะเวลา 5 วัน ซึ่งคัดเลือกผู้เข้ารับการอบรมจากพยาบาล เจ้าหน้าที่เรือนจำ และผู้แทนผู้ต้องขัง รวม 50 คน ให้เข้ารับการฝึกอบรมตามกำหนดการในตารางการฝึกอบรม (รูปภาพที่ 5) และจัดให้มีการบันทึก VDO การฝึกอบรม อสรจ. เพื่อดำเนินการจัดทำเป็นสื่อช่วยสอนตามหลักสูตร ในรูปแบบ DVD และอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนในเรือนจำ ตามที่แต่ละเรือนจำมีข้อจำกัดด้านกฎระเบียบที่เข้มงวดซึ่งไม่สะดวกในการใช้วิทยากรจากภายนอกให้เข้ามาจัดการเรียนการสอนในเรือนจำ ร่วมด้วย

3.3 การประเมินการทดลองใช้ โดยร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดให้มีการประเมินการทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ทั้งหลักสูตรฝึกอบรม อสรจ. และคู่มือครูฝึก อสรจ. จากการจัดการฝึกอบรมวิทยากรครูฝึก อสรจ. และ อสรจ. ซึ่งพบว่ามีกลุ่มเป้าหมายเข้ารับการฝึกอบรม

ครบถ้วน 50 คน ตลอดการฝึกอบรมตามหลักสูตร 5 วัน หน่วยงานที่รับผิดชอบบรรยายวิชาได้จัดวิทยากรมาให้ความรู้ และฝึกปฏิบัติงานตามตารางการฝึกอบรม และแผนการฝึกอบรม อสรจ. ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ในการฝึกอบรม มีการใช้สื่อการเรียนการสอน ทั้งสื่อนำเสนอ สื่อวัสดุ อุปกรณ์ และสื่อที่ใช้สาธิต ตามแผนการสอน จากการสุ่มประเมินผู้เข้ารับการฝึกอบรม พบว่ามีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ และผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่กำหนดในหลักสูตร

จากผลการประเมินการทดลองใช้ คณะผู้จัดทำและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ร่วมประชุมพิจารณาผลการประเมิน และมอบให้คณะผู้จัดทำนำไปผลิตเป็นหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ต้นแบบ ประกอบด้วย 1) คู่มือครูฝึก อสรจ. 2) หลักสูตรฝึกอบรม อสรจ. 3) สื่อการเรียนการสอน อสรจ. และ 4) VDO สื่อช่วยสอนการฝึกอบรม อสรจ. ในรูปแบบรูปเล่ม แผ่น DVD ไฟล์เอกสาร ไฟล์สื่อวีดิทัศน์ และ Link เชื่อมไฟล์ ข้อมูล และเพื่อความสะดวกในการเผยแพร่หลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ต้นแบบ คณะผู้จัดทำ ได้ผลิตเป็นเอกสาร 1 หน้า รวมชุดสื่อการเรียนการสอนตามหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการ (รูปภาพที่ 6)

ตารางการฝึกอบรมหลักสูตร อสรจ.						
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....						
ณ.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....						
วันที่	เวลา ๐๘.๓๐-๑๔.๐๐ น.	เวลา ๑๔.๐๐-๑๖.๐๐ น.	ร่วมกับประธานหอการค้าจังหวัด	เวลา ๑๖.๐๐-๑๗.๐๐ น.	หมายเหตุ	
๑	พิธีเปิดการฝึกอบรม ซึ่งแจ้งโครงการ วัตถุประสงค์ เป้าหมายและแผนการดำเนินงาน	ส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม (๓ ชม.)		ส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม (๒ ชม.)		
๒	สรุปทบทวนวันที่ ๑	การเฝ้าระวังป้องกัน ควบคุมโรคติดต่อและภัยสุขภาพที่เป็นปัญหาสำคัญ (๓ ชม.)		การเฝ้าระวังป้องกัน ควบคุมโรคติดต่อและภัยสุขภาพที่เป็นปัญหาสำคัญ (๒ ชม.)		
๓	สรุปทบทวนวันที่ ๒	การปฐมพยาบาลเบื้องต้นและการช่วยฟื้นคืนชีพขั้นพื้นฐาน (๓ ชม.)		การปฐมพยาบาลเบื้องต้นและการช่วยฟื้นคืนชีพขั้นพื้นฐาน (๒ ชม.)		
๔	สรุปทบทวนวันที่ ๓	การดูแลผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจิต/จิตเวช และ ผู้ที่ใช้สารเสพติด (๓ ชม.)		การสื่อสารและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านสุขภาพ (๒ ชม.)		
๕	สรุปทบทวนวันที่ ๔	- การดูแลผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียง ผู้ป่วยมีภาวะพึ่งพิง (๒ ชม.) - การจัดการสาธารณสุขตามบริบทของพื้นที่ (๑ ชม.)	- อนามัยแม่และเด็ก (๒ ชม.) - พิธีปิด			

รูปภาพที่ 5 ตารางการฝึกอบรมวิทยากรครูฝึก อสรจ. และ อสรจ. เพื่อการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม อสรจ.

รูปภาพที่ 6 เอกสาร 1 หน้า รวมชุดสื่อการเรียนรู้การสอนตามหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการราชทัณฑ์ปันสุข ทำความ ดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์

3.4 การส่งมอบ คณะผู้จัดทำและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ร่วมนำมอบชุดสื่อต้นแบบการฝึกอบรมตามหลักสูตร การฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการ เพื่อทรงโปรดเกล้า พระราชทานแก่เรือนจำนำร่อง อีกทั้ง ได้จัดส่งชุดสื่อต้นแบบ การฝึกอบรมตามหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการ ไปยังกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม กรมวิชาการในสังกัด กระทรวงสาธารณสุข และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง และได้ร่วม ชี้แจงแนวทางการฝึกอบรม ร่วมฝึกอบรม ร่วมติดตาม ประเมินผลการฝึกอบรมตามหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการ เพื่อสนับสนุนให้ภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ เรือนจำในสังกัดกรมราชทัณฑ์ กรมวิชาการในสังกัด กระทรวงสาธารณสุข และหน่วยงานภาคีเครือข่าย สามารถ พัฒนาครูฝึก อสรจ. และฝึกอบรม อสรจ. สนับสนุนการจัดระบบ บริการสาธารณสุขสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ ให้บรรลุผล ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

4. การปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ใน โครงการราชทัณฑ์ ปันสุข ทำความดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์

ภายหลังจากการส่งมอบชุดสื่อต้นแบบการฝึกอบรม ตามหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการราชทัณฑ์ ปันสุข ทำความ ดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ที่ประกอบด้วย 1) คู่มือคู่มือ อสรจ. 2) หลักสูตรฝึกอบรม อสรจ. 3) สื่อการเรียนรู้ การสอน อสรจ. และ 4) VDO สื่อช่วยสอนการฝึกอบรม อสรจ.

ในรูปแบบรูปเล่ม แผ่น DVD ไฟล์เอกสาร ไฟล์สื่อวีดิทัศน์ และ Link เชื่อมไฟล์ข้อมูล รวมถึงเอกสาร 1 หน้า ชุดสื่อการเรียนรู้ การสอนตามหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ให้หน่วยงานต่าง ๆ ไปดำเนินงานในส่วนรับผิดชอบแล้ว และเพื่อเป็นการปรับปรุง หลักสูตรการพัฒนา อสรจ. ให้เหมาะสมกับการใช้งานจริง คณะผู้จัดทำได้ประสานการดำเนินงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ข้างต้น โดยการจัดประชุมติดตามผลการใช้ชุดสื่อต้นแบบ อีกทั้งได้ใช้ช่องทางการสื่อสารผ่านระบบออนไลน์ ในกลุ่มไลน์ “สื่อราชทัณฑ์ปันสุข” และช่องทางการติดต่อสื่อสารออนไลน์ ส่วนบุคคล ทั้งไลน์ส่วนตัว และ E-mail ของคณะผู้จัดทำ เพื่อติดตามข้อมูลผลการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม อย่างต่อเนื่อง มีประเด็นที่พบจำแนกตามหน่วยงาน ดังนี้

- 1) เรือนจำ สังกัดกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม อาทิ การปรับใช้หลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละ เรือนจำ การติดต่อประสานวิทยากร การขอสนับสนุน งบประมาณ การจัดกระบวนการฝึกอบรม อสรจ. ตามหลักสูตร
- 2) กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม อาทิ การผลิต ชุดสื่อการเรียนรู้การสอนตามหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการ การประสานขอรับการสนับสนุนวิทยากร จากหน่วยงานสังกัดกระทรวงสาธารณสุข การเตรียม การจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานของเรือนจำ ในสังกัด

3) กรมวิชาการสังกัดกระทรวงสาธารณสุข อาทิจำกัด ด้านระเบียบ ขั้นตอนและวิธีปฏิบัติในการร่วมเป็นวิทยากรภายในเรือนจำ การเบิกจ่ายงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงาน

ทั้งนี้ ที่ประชุมได้มีการรวบรวมประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงหลักสูตร และร่วมพิจารณา วิเคราะห์สังเคราะห์ เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการปรับปรุงหลักสูตรส่วนในประเด็นด้านการจัดกระบวนการฝึกอบรม อสรจ. ได้มีการประสานผู้เกี่ยวข้องดำเนินการ ต่อไป

5. การประเมินผลหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการราชทัณฑ์ ปันสุข ทำความดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์

5.1 การสร้างระบบติดตามประเมินผล โดยร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กำหนดระบบติดตามประเมินผลหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. โดยใช้กลไกการกำกับติดตามงานปกติของแต่ละหน่วยงาน การบูรณาการกับการตรวจราชการกรณีปกติ ของกระทรวงสาธารณสุข อีกทั้ง ใช้ข้อมูลเชิงนโยบายจากกลไกการบริหารจัดการโครงการฯ ได้แก่ คณะกรรมการบริหารโครงการ และคณะทำงานด้านการแพทย์และสาธารณสุขโครงการราชทัณฑ์ปันสุข ทำความดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ในการติดตามการดำเนินงาน

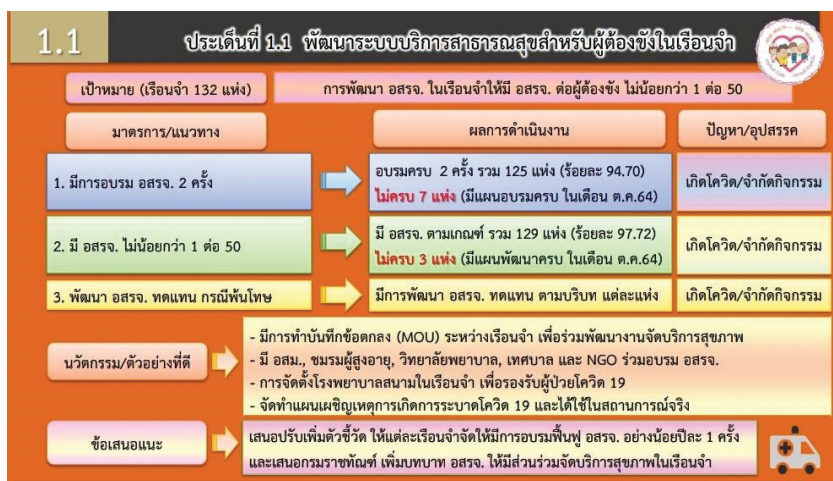
5.2 การติดตามประเมินผล กรมวิชาการในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ร่วมเป็นคณะกรรมการกำหนดประเด็นและติดตามผลการตรวจราชการ ประเด็นที่ 1 โครงการเกี่ยวกับพระราชวงศ์ ประจำปีงบประมาณ 2564 โดยกำหนดเรื่อง

การประเมินการพัฒนาอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) ตามโครงการราชทัณฑ์ปันสุข ทำความดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ เป็นตัวชี้วัดการตรวจราชการ และร่วมติดตามประเมินผลการตรวจราชการกรณีปกติ โดยประเมินทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ มีการจัดประชุมชี้แจงการดำเนินงาน ผ่านระบบ Video Conference แก่ผู้ตรวจราชการ ผู้นิเทศงาน และเครือข่ายเขตสุขภาพ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ในเขตสุขภาพที่ 1-12 ทั่วประเทศ อีกทั้ง กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดให้ประเด็นการพัฒนา อสรจ. ในโครงการฯ เป็นคำรับรองการปฏิบัติราชการ (Performance Agreement: PA) ของผู้บริหารกระทรวงสาธารณสุข ประจำปีงบประมาณ 2564 และกำหนดให้มีการติดตามประเมินผลร่วมด้วย

5.3 การสรุปประเมินผลการใช้

จากสรุปผลการตรวจราชการกรณีปกติ กระทรวงสาธารณสุข ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 รอบที่ 2

5.3.1 สถานการณ์ เป้าหมาย และผลงาน พบว่าเครือข่ายบริการสุขภาพ มีความพร้อมในการสนับสนุนการฝึกอบรม อสรจ. ของเรือนจำ ในสังกัดกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม ทั้งนี้ มีเรือนจำเป้าหมาย 132 แห่ง พบมีการพัฒนา อสรจ. ได้ตามเกณฑ์ (มีสัดส่วน อสรจ. 1 คน ต่อผู้ต้องขัง 50 คน ของแต่ละเรือนจำ) รวม 129 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 97.72 พัฒนา อสรจ. ไม่ได้ตามเกณฑ์ 3 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 2.28 (รูปภาพที่ 7)

รูปภาพที่ 7 สรุปผลการตรวจราชการกรณีปกติ กระทรวงสาธารณสุข ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 รอบที่ 2 โครงการเกี่ยวกับพระราชวงศ์: โครงการราชทัณฑ์ปันสุข ทำความ ดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์

5.3.2 ปัญหาและอุปสรรค พบว่า อสรจ. มีการพันโทะสูง จากสาเหตุเป็นผู้ต้องขังชั้นดี และสถานการณ์การระบาดของโควิด 19 ในเรือนจำ เป็นเหตุให้จัดการฝึกอบรม อสรจ. ไม่ได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด

5.3.3 ปัจจัยความสำเร็จ ความร่วมมือของเครือข่ายการดำเนินงานในพื้นที่ ในการสนับสนุนการจัดการฝึกอบรม อสรจ. ตามแผนที่กำหนด

5.3.4 ประเด็นที่ควรกำกับติดตาม สนับสนุน ให้มีการอบรมฟื้นฟู อสรจ. อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

5.4 ข้อเสนอเชิงนโยบายการปรับปรุงแก้ไข

5.4.1 การฝึกอบรม อสรจ. ตามหลักสูตร จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของหน่วยงานเครือข่าย ทั้งการประสานการดำเนินงานระหว่างหน่วยงาน ระบบนิเทศ ติดตาม กำกับ และประเมินผล โดยจากการติดตามงาน ยังพบประเด็นการทำงานในลักษณะแยกส่วนการดำเนินงานของหน่วยงาน

5.4.2 ควรมีหน่วยรับผิดชอบหลักที่ชัดเจน เพื่อเป็นหลักในการประสานการดำเนินงาน ติดตาม กำกับ และประเมินผลการดำเนินงาน

5.4.3 ด้วยมีข้อจำกัดด้านกฎ ระเบียบ และแนวทางปฏิบัติของเรือนจำ จำเป็นต้องออกแบบกระบวนการฝึกอบรม อสรจ. ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ เงื่อนไข และบริบทของเรือนจำ

อภิปรายผล

จากการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการราชทัณฑ์ปันสุข ทำความดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ สามารถอภิปรายผลการศึกษ ได้ดังนี้

1. จากผลการประเมินพบว่าปัจจัยความสำเร็จ คือ ความร่วมมือของเครือข่ายการดำเนินงานในพื้นที่ จึงสรุปได้ว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดความร่วมมือของเครือข่ายการดำเนินงานในครั้งนี้ คือ ด้วยพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าสุทิดา พัชรสุธาพิมลลักษณ พระบรมราชินี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดา ที่พระราชทานแนวทาง

ดำเนินโครงการฯ เพื่อ “การดูแลสุขภาพของผู้ต้องขังถือเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะให้ผู้ต้องขังป่วยเข้าถึงการรับการรักษาพยาบาลอย่างเท่าเทียมตามหลักมนุษยธรรม” จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ทุกภาคส่วนน้อมนำมาปฏิบัติจนบรรลุผลสำเร็จ ตามเป้าหมายของโครงการฯ ที่กำหนดไว้ (กระทรวงยุติธรรม, 2563)

2. จากผลการประเมินในด้าน การจัดทำหลักสูตรฝึกอบรม อสรจ. ที่บรรลุผลสำเร็จได้ ด้วยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนอย่างต่อเนื่องและจริงจัง โดยต้องร่วมเรียนรู้ เปิดใจ และเข้าใจในสถานการณ์ ข้อจำกัด บริบทและเงื่อนไข ด้วยเป็นการดำเนินงานที่อยู่ภายใต้กฎระเบียบที่เคร่งครัด และอ่อนไหวต่อความรู้สึก อนึ่ง ในสถานการณ์และเงื่อนไขดังกล่าว ทำให้กำหนดกรอบวิธีการดำเนินงานที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม วัดผลได้ชัดเจน ด้วยเป็นการจำกัดปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมได้ ที่สามารถพบได้ในสถานการณ์ โดยปกติทั่วไป (กระทรวงสาธารณสุข, 2564)

3. จากผลการประเมินในด้าน การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม อสรจ. ที่บรรลุผลสำเร็จได้ ด้วยอาศัยการบูรณาการเชื่อมโยงบทบาทภารกิจขององค์กร หน่วยงาน และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เนื่องด้วยมีหลากหลายภารกิจที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน อีกทั้ง มีหน่วยงานที่ร่วมรับผิดชอบหลากหลาย สำหรับการดำเนินงานของกระทรวงสาธารณสุข ประจำปีงบประมาณ 2564 ได้อาศัยกลไกการตรวจราชการกระทรวงสาธารณสุข โดยกำหนด อยู่ในประเด็นการตรวจราชการที่ 1 โครงการเกี่ยวกับพระราชวงศ์ ที่มีการประเมินการพัฒนาอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสจร.) ตามโครงการราชทัณฑ์ปันสุข ทำความ ดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ เป็นตัวชี้วัดการตรวจราชการ อีกทั้ง กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดให้ประเด็นการพัฒนา อสรจ. ในโครงการฯ เป็นคำรับรองการปฏิบัติราชการ (Performance Agreement : PA) ของผู้บริหารกระทรวงสาธารณสุข ประจำปีงบประมาณ 2564 ร่วมด้วย (กระทรวงสาธารณสุข, 2564)

4. จากผลการประเมินในด้าน ข้อจำกัด ตามบริบท และเงื่อนไขของเรือนจำแต่ละแห่ง ที่มีความหลากหลายแตกต่างกัน ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม อสรจ. จำเป็นต้องพิจารณาความสอดคล้องกับประเด็นบริบท เงื่อนไข

และศักยภาพของเรือนจำแต่ละแห่ง เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพที่หลากหลายของแต่ละเรือนจำร่วมด้วย (กระทรวงสาธารณสุข, 2564)

สรุปผล

จากการศึกษาสรุปได้ว่าการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการ มีความสอดคล้องกับภารกิจของกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ ตามยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาและยกระดับการจัดการสุขภาพภาคประชาชน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่าย ซึ่งกรมสนับสนุนบริการสุขภาพได้รับมอบหมายให้เป็นแกนนำในการประสานการดำเนินงานกับกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม กรมวิชาการสังกัดกระทรวงสาธารณสุข และหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ในการจัดทำเป็นต้นแบบชุดสื่อการเรียนการสอนตามหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการ ได้แก่ 1) คู่มือครูฝึก อสรจ. 2) หลักสูตรฝึกอบรม อสรจ. 3) สื่อการเรียนการสอน อสรจ. และ 4) VDO สื่อช่วยสอนการฝึกอบรม อสรจ. เพื่อสนับสนุนให้กรมราชทัณฑ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการพัฒนาครูฝึก อสรจ. และฝึกอบรม อสรจ. ทั้งได้กำหนดเป็นตัวชี้วัดในการตรวจราชการกระทรวงสาธารณสุข ประจำปีงบประมาณ 2564 ประเด็นที่ 1 โครงการเกี่ยวกับพระราชวงศ์ มีการบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันติดตาม กำกับ และประเมินผล ครอบคลุมเรือนจำ 132 แห่ง ในเขตสุขภาพ 12 เขต ตามความรับผิดชอบกระทรวงสาธารณสุข อีกทั้ง ได้กำหนดให้ประเด็นการพัฒนา อสรจ. เป็นคำรับรองการปฏิบัติราชการ (Performance Agreement : PA) ของผู้บริหารกระทรวงสาธารณสุข ประจำปีงบประมาณ 2564 โดยมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งพบว่าเครือข่ายบริการสุขภาพในพื้นที่ สามารถสนับสนุนการดำเนินงานฝึกอบรม อสรจ. แก่เรือนจำในสังกัดกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม 132 แห่ง สามารถพัฒนา อสรจ. ในเรือนจำได้ตามเกณฑ์ (มีสัดส่วน อสรจ. 1 คน ต่อผู้ต้องขัง 50 คน ของแต่ละเรือนจำ) รวม 129 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 97.72 พัฒนา อสรจ. ไม่ได้ตามเกณฑ์ 3 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 2.28

ปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. พบว่าการดำเนินงานในรูปแบบโครงการพระราชดำริ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ทุกภาคส่วนเข้ามา ร่วมดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย มีการเชื่อมโยงบทบาทภารกิจขององค์กร หน่วยงาน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้อาศัยกลไกของการตรวจราชการกระทรวงสาธารณสุข ที่กำหนดเป็นตัวชี้วัดการตรวจราชการ ในประเด็นการตรวจราชการโครงการเกี่ยวกับพระราชวงศ์ และมีการกำหนดเป็นคำรับรองการปฏิบัติราชการ (Performance Agreement : PA) ของผู้บริหารกระทรวงสาธารณสุข ร่วมด้วย ทั้งนี้ มีข้อเสนอแนะการดำเนินงานที่ให้คำนึงถึงบริบทและเงื่อนไขของเรือนจำในแต่ละพื้นที่ ที่มีความหลากหลายแตกต่างกัน ดังนั้น ในการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. จึงจำเป็นต้องให้มีการพิจารณาด้านความเหมาะสมกับสภาพบริบทและเงื่อนไขของเรือนจำแต่ละพื้นที่ร่วมด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการราชทัณฑ์ปันสุข ทำความดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ในครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา จำแนกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

การดำเนินงานภายใต้โครงการพระราชดำริ ทุกหน่วยงาน จำเป็นต้องมีการบูรณาการการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม และต่อเนื่องในแต่ละระดับ ทั้งในระดับนโยบาย และในระดับปฏิบัติ อีกทั้ง ต้องคำนึงถึงความสอดคล้องเชื่อมโยงกับสถานการณ์ ข้อจำกัด บริบทและเงื่อนไข ทั้งในส่วนภาพรวมของโครงการ และของเรือนจำแต่ละแห่ง ร่วมด้วย

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากการศึกษา

1) การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการราชทัณฑ์ปันสุข ทำความดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ดำเนินงานภายใต้โครงการพระราชดำริ ซึ่งจำเป็นต้องดำเนินงานในสถานการณ์ ข้อจำกัด บริบทและเงื่อนไข ทั้งในส่วนภาพรวมของโครงการ และของเรือนจำแต่ละแห่ง จึงจำเป็นต้องมีองค์กรที่ทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการประสานการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ และเชื่อมโยงการดำเนินงานของทุกหน่วยงานได้

2) กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม ควรจัดกิจกรรมการสร้างเสริมแรงจูงใจแก่เรือนจำแต่ละแห่งในการประยุกต์ใช้หลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการเพื่อยกระดับการพัฒนากระบวนการดูแลสุขภาพอนามัยของผู้ต้องขังในเรือนจำ ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ข้อจำกัด บริบทและเงื่อนไข ภายในเรือนจำ และสามารถนำผลที่ได้ มาใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการต่อไป

3) กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ ควรมีการกำกับติดตามและประเมินผล การใช้หลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการ อย่างต่อเนื่อง ทั้งผ่านกลไกของการตรวจราชการกระทรวงสาธารณสุข ที่กำหนดเป็นตัวชี้วัดการตรวจราชการ และผ่านกลไกความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม กรมวิชาการในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ร่วมด้วย

3. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาการประเมินผลการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการราชทัณฑ์ปันสุข ทำความดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์

2) ควรมีการศึกษาและพัฒนาารูปแบบการฝึกอบรม อสรจ. ในโครงการราชทัณฑ์ปันสุข ทำความดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ในบริบทที่แตกต่างกันไป

เอกสารอ้างอิง

Ministry of Public Health. (2021). Summary of the results of the inspection of the Ministry of Public Health. Fiscal year 2021, round 2. Government Inspection Division Office of the Permanent Secretary, Ministry of Public Health; September 2021

Ministry of Justice. (2020). The 1-year anniversary “THE ROYAL GOOD HEALTH GOOD HEART PROJECT”. December 2020 (ISBN: 978-616-8108-32-1)

Department of Health Service Support. (2018). The Prison Health Volunteers (PHV) trainer handbook. Department of Health Service Support & Department of Corrections.

Department of Health Service Support. (2019). Operational Manual for Driving Policy and Strategy Department of Health Service Support, year 2019. Department of Health Service Support.

Muangpathom Chatchai. (2014). Teaching materials for the course Curriculum Development, Faculty of Education, Udon Thani Rajabhat University.

Buasri Thamrong. (1999). Curriculum theory: curriculum design and development. Bangkok: Thanarat.

Royal Gazette Appoint a committee for the “The Royal Good Health Good Heart Project”. (2021, 11 January). Royal Gazette. Volume 138, Special Section 8 D., pages 1-3.

Prasitwuthiwet Wichai. (1999). Local curriculum development: Continuing at the local level. Bangkok: Center Discovery Company Limited.

Utranan Songat. (1987). Curriculum theory. Bangkok: Department of Educational Administration. (1989). Curriculum foundation and development. 3rd ed. Bangkok: Mit Siam.